

Røgen farre
Lokalhistoriske
forening

Årsskrift

1993

Indholdsfortegnelse 1993

	Side
Niels Poulsen, Røgen	7
Mere om Landsbykongen Laurids Fog	19
Farre Karosserifabriks historie	27
Fra skidenrende til water closet	35
En aftægtskontrakt fra Klintrup	39
Oustrupgård	45
Jens Peter Jørgensens soldatertid	56

Indholdsfortegnelse 1992

Grundtvig og Vilhelm Beck i Røgen	7
Karl Lund, smed i Farre 1932 - 1984	10
Ved aftenpiben, om at lave tobak	16
Af en slægts saga på godt og ondt	18
Bylaugets gilder	54
Et falsk "brandbrev" fra Farre	58
Erindringer fra Farre Hede	64

Indholdsfortegnelse 1991

De forsvundne lyde	7
Juleforberedelser	11
Farre by	13
Løvskovlunds historie	21
Oldtidsfundene i Sporup, sommeren 1953	27
Fortegnelse over stensamlingen	29
Erindringer om Farre Møbelfabrik	33
Erindringer fra Farre	42
Et slagsmål i Røgen	53
Murermester Martin Christensen	56
Lærer Aage Helbo	59

Indholdsfortegnelse 1990

Røgen Farre lokalhistoriske forening	7
Minder fra Kulbjerg	11
Sporup kirke og familien Fischer	27
I Kammergårdens have	39
Fastelavn er mit navn	45
Lidt om Farre hede	50
Foreningens vedtægter	71

NIELS POULSEN, RØGEN.

Bidrag til en Levnedsskildring.

Af Søren Leth.

Niels Poulsen, Røgen, hører til det Hold af østjydske Bønder, der paa mange Maader kom til at fremme og ogsaa præge den rige Udvikling, som Bondebefolkningen blev Parthaver i fra omkring Midten af forrige Aarhundrede.

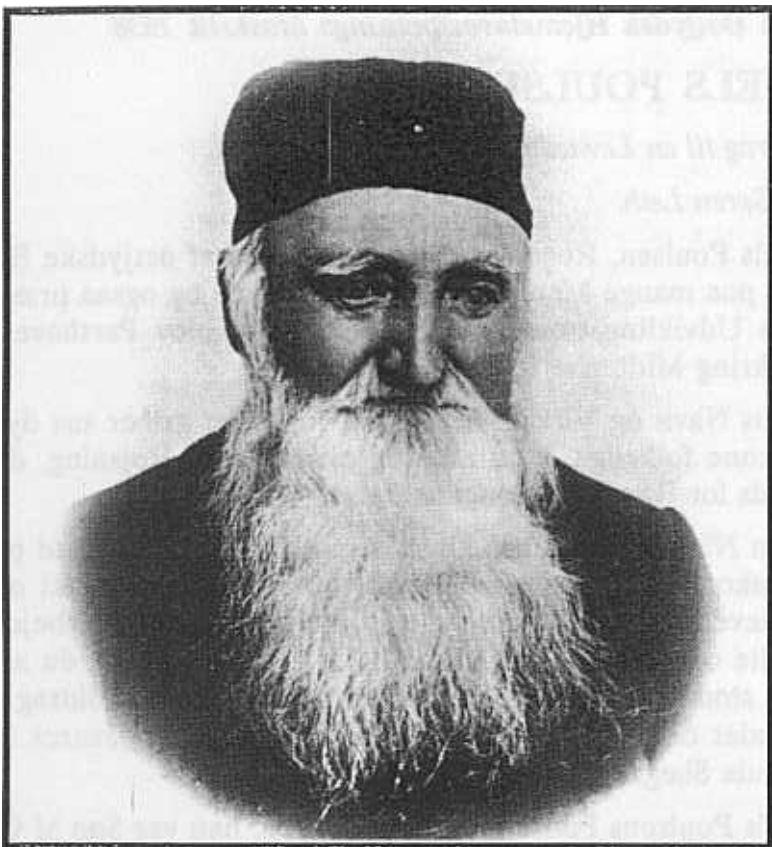
Hans Navn og Virke bør mindes, fordi det griber saa dybt ind i denne folkelige, kulturelle og økonomiske Rejsning, der gav Plads for Bonden i Kongens Raad.

Men Niels Poulsen saa klart, at det ikke var nok med politisk og økonomisk Frigørelse, derfor møder vi ham stærkt optaget og levende med i kristeligt og folkeligt Oplysningsarbejde, der fyldte og optog ham til hans høje Alderdom. Som én af dem, der stod ham nær, vilde jeg gerne give et lille Bidrag til, at Mindet om denne stoute og gode Bonde maa bevares i kommende Slægter.

Niels Poulsens Fader hed Poul Nielsen, han var Søn af Gaardmand Niels Nielsen Bojer i Gødvad.

I 1812 var Poul Nielsen Rideknægt paa Frijsenborg, og i denne Egenskab fulgte han Greven paa dennes Ridetur. Som de saaledes en Dag rider ud ad Vejen, siger Greven, om han ikke havde tænkt paa at faa sig en Kone og et Hjem, hvortil den unge Rideknægt svarede, at han hverken havde Kæreste og endnu mindre noget Sted at fæste Bo.

Greven førte imidlertid Samtalen videre og sagde, at derovre i Røgen boede en Enke, hvis Mand fornylig var død. Hun kunne umuligt sidde der ene med den gode Gaard, og dersom Poul Nielsen kunne tænke sig det, turde Greven love ham Enken og tilmed Gaarden paa billigt Fæste.

Dette gav Poul Nielsen noget at spekulere paa, og faa Dage efter red han til Røgen for at besøge en Broder, som boede der.

Resultatet af Rejsen blev imidlertid ikke alene et Besøg hos nævnte Broder, men det førte til Bekendtskab med Enken. De blev snart enige om at gifte sig, og 13. Marts 1814 blev saa deres første Barn født. Det var en Dreng, og han fik Navnet Niels.

Poul Nielsen blev ret snart efter, at han kom til Røgen, udset til Budfoged, og i denne Egenskab skulde han føre Protokol over, hvem af Bymændene, der skulde møde til Hovarbejdet, og hvem der stod for Tur.

Røgen hørte under Søbygaard, og naar Rideknægten kom med Bud om, hvor mange Køretøjer og hvor mange Husmænd, der skulde møde paa Hovmarken, maatte Budfogeden tilsige dem.

Det blev ret tidligt Drengen Niels, der paa Hesteryggen maatte af Sted fra Gaard til Gaard for at forrette dette Ærinde. Og efter hans Fortællinger modtog særlig Ungdommen Tilsigelsen med Glæde. Det betød lang Køretur, Samvær med en Mængde andre unge, og selv om der nu og da kunde falde knubbede Ord fra Ridefogeden eller maaske det, der var værre, saa var der dog Liv og Humør over de slidsomme Dage ved Hoveriarbejdet.

Det gjaldt ved dette Arbejde om at snyde Ridefogeden det mest mulige, og det var en herlig Tidkort i de ledige Stunder at fortælle om de Puds, man spillede den ildesete Plageaand.

En Dag i 1835, da Hovfolkene var samlet, kom Røgteren paa Søbygaard trækkende fra Marken med en Ko, der skulde kælte. Hvorledes det gik til, kender jeg ikke, men det lykkedes Poul Nielsen at faa den nyfødte Kalv med hjem til Røgen. Denne Kalv blev Stammoder til hele hans Besætning, og da min Moder, som var en Datter af Niels Poulsen, flyttede ind her i Harlev, havde hun to af disse Køer med. Fra disse to Køer stammer vor Kreaturbesætning, idet der i over 70 Aar ikke har været indkøbt Tillægsdyr ud over Tyre.

Niels Poulsen har sandsynligvis været Bestyrer for sin Mor i nogle Aar, thi først i 1842, da han var 28 Aar, blev han gift, og samme Aar flyttedes Gaarden ud paa Marken, men han fik dog først Fæstebrevet udfærdiget 16. Juni 1843. Ni Aar efter, nemlig 1. Maj 1852, købte han Gaarden af Greven for 2,450 Rdl. Hans Hustru var Ane Margrethe Bak fra Oustrup. Hun var fra et velstaaende Hjem. Oustrup-Gaardene havde forhen hørt under Øm Kloster, men kom ved Reformationen til Kronen og senere ind under Skanderborg Rytterdistrik, hvorfra de solgtes af Staten sammen med andet Ryttergods.

Meget tidligt blev Niels Poulsens gode Evner taget i Brug, saaledes valgtes han 1847 til Medlem af Sogneforstanderskabet for Røgen-Sporup Kommune og fortsatte indtil 1853.

I Tiden fra 1850 til omkring 1870 købte en Mængde af Egnens Landmænd deres Gaarde af Grevskabet, og ofte maatte Niels Poulsen være Mellemmand ved disse Handeler, desuden skrev han Skøder og Dokumenter ganske gratis. Hans Navn findes paa et stort Antal Skøder fra den Tid.

Ved disse handeler og ved sin stærke Berøring med sine Standsfæller, blev han ofte Vidne til, hvor svært det var at skaffe rede Penge. Selv om der mellem Bønderne var en medfødt Sparsommelighed og vel ogsaa her og der nogen opsparet Kapital, saa var her dog et meget ømt Sted ved Overgangen fra Fæste til Selvejer.

Niels Poulsen sammen med nogle andre Mænd i Hammel og Omegn enedes derfor om i 1866 at oprette Frijsenborg-Faurskov Birks Sparekasse, hvis første Bestyrelse blev Apotheker Bartholdy, Niels Poulsen, Sognefoged J. Jensen, Mondrup, Sognefoged R. Rasmussen, Sandby, Lærer Sørensen, Svenstrup, A. Byriel, Voldby, og Fuldmægtig Møller, Hammel. Hos denne havde Sparekassen Lokaler indtil 1888.

I 22 Aar var han med i Ledelsen af denne Virksomhed og traadte tilbage, da han var 74 Aar gammel.

Allerede i 1838 var han som ganske ung Mand med til at oprette Frijsenborg-Faurskov Birks Landboforening.

Fra 1856 til 1865 var Niels Poulsen indvalgt i Skanderborg Amdsraad, ligesom han i 1859 blev valgt som Medlem af Landstinget. Det var ham imidlertid en saa bitter Skuffelse, at den reviderede Grundlov af 1866 blev vedtaget, at han i 1870 nægtede at tage mod Genvalg.

Ved Landstingsvalget i Horsens i 1859, hvor Niels Poulsen valgtes første Gang, var det længe usikkert, hvem der vilde blive valgt.

Landboerne Nord fra forlangte at faa Manden, da de ikke havde nogen Repræsentant, derved kom Forslaget om Niels Poulsen som noget ganske naturligt. Han var jo som Amdsraadsmedlem og paa mange andre Omraader en kendt og agtet Mand. Om ham samledes ikke alene Landbo-Valgmændene fra den nordlige Del af Kredsen, men ogsaa en betydelig Del fra de sydlige Egne sluttede sig til hans Kandidatur.

Hen- og Hjemrejsen for de to Valgmænd fra Røgen-Sporup Niels Poulsen og Smeden i Røgen foregik med Hestekøretøj, ingen anden Befordring var jo mulig i de Tider. 6 Mil hen og 6 Mil hjem - det tog Tid.

Ved Hjemrejsen fra en livlig Valgdag, maaske fra et Folketingsvalg i Skanderborg, hvor Niels Poulsen flere Gange var ordførende Stiller, havde Modstanderne en lille Overraskelse i Baghaanden. Smeden var imidlertid ikke tabt bag af en Vogn, han var forberedt paa at tage mod Overraskelsen.

Niels Poulsen bar en Skindhue med blank Skygge, det gjorde ham let kendelig, derfor foreslog Smeden, at de skulde bytte Kabuds, hvilket ogsaa skete.

Ved Udkørslen af Byen mødte en Sværm af Modstandere, de havde skjult sig i Vejgrøften og fo'r ind mod Manden med den laadne Hue for at hale ham af Vognen, men der kom de til den rette. Smeden, som det var, havde købt sig en forsvarlig Egestok, og med den trakterede han de angribende saa eftertrykkelig, at de maatte opgive at faa Fingre i Niels Poulsen.

Det at være Rigsdagsmand var for den enkelte forbundet med adskillige Vanskeligheder, som Nutidens Rigsdagsmedlemmer er Forskaanet for. Alene Rejsen, der tog mindst 2 Dage enten med Postvogn over Land eller med Smakken, gjorde, at Rigsdagsmanden maatte opholde sig til Stadighed Vinteren igennem i Hovedstaden fra Oktober og til April, kun afbrudt af et Besøg i Hjemmet i Juleferien. Niels Poulsen slog sig, som vi

senere skal høre, sammen med 3 andre Bondemænd, der ogsaa var Medlemmer af Landstinget.

Disse fire Mænd lejede sig da ind hos en Familie, saaledes at de fik alle Stuerne til Raadighed, naar de ikke var paa Rigsdagen. Familien, som de havde lejet sig ind hos, maatte saa nøjes med Køkkenet og et lille Kammer. Rigdagsmændene sov to og to sammen i hver Seng.

Naar Mændene mødte til Oktober og efter Jul havde de en frisk Forsyning af Fødevarer med sig. Der var Smør, Flæsk, Pølser, røget Faarelaar, Ost, m.m.m. Det var nemlig intet Særsyn, at Rigdagsmænd holdt sig selv med Kost i de Tider.

Hjemmet i Røgen var i mange Aar Samlingssted for den religiøse Bevægelse i Egnen. Den gudelige Vækkelse med P. Larsen, Skræppenborg, J. Jørgensen, Bjerregaard o. fl. satte Spor derude. Ikke alene disse Mænd, men ogsaa andre førte Ordet ved Sammenkomsterne i Niels Poulsens Hjem.

Som Rigdagsmand kom han til at bo sammen med J. Jørgensen, Bjerregaard, Niels Rasmusen, Lisbjerg Terp, og Kr. Hansen, Vejstrup. De var meget forskellige i Livsopfattelse, men det faldt som af sig selv, at de om Søndagen fulgtes ad hen i Vartov Kirke for at høre Grundtvig, og det faldt lige saa naturligt, at de alle fire efterkom Grundtvigs Indbydelse til at komme i hans Hjem ved Tirsdagssammenkomsterne.

Det blev til stor berigelse for disse fire Bondemænd. Her mødtes de med saa særprægede Mænd som Bjørnstjerne Bjørnson, Kr. Kold og mange andre, her drøftedes og diskuteredes Tidens store og brændende Spørgsmaal. Ligeledes kom ved disse Sammenkomster Folkehøjskoletanken ofte paa Tale, og dette havde til Følge, at min Mor, Niels Poulsens Datter, og en Kusine til hende fra Oustrup, samt 2 af Kr. Hansens Døtre fra Vejstrup kom som Elever hos Kr. Kold i 1864. Ligeledes kom Niels Rasmussens Søn fra Lisbjerg Terp der Vinteren efter som Elev.

Da de omtalte Landstingsmænd rejste hjem til Jul, lagde de Vejen om ad Kolds Højskole og boede der Natten over, inden de rejste videre til Jylland. Sammen med Kr. Kold drøftede de om Aftenen Daliglivet paa Højskolen, og Niels Rasmussen spurgte da i Samtalens Løb, hvorledes det gik med Rasmus, og om Kold kunde faa noget stoppet i ham. Hertil svarede denne, at det havde han ikke forsøgt endnu, blot han kunde faa noget af det ud, som Rasmus havde modtaget hos Bjørnbak paa Viby Højskole, saa vilde han være tilfreds. Kolds og Bjørnbaks Syn paa Højskoler og Ungdommen var jo saa vidt forskelligt. Den ene fæstede sin Lid til den aandelige Paavirkning, medens den anden holdt fast ved Kundskabsmeddelelsen som det vigtigste.

Men de fire Rigdagsmænds nære Samliv med Grundtvig og Kr. Kold gjorde at de blev meget stærkt optaget af hver sin Egn at faa en Højskole oprettet, og det lykkedes, om end Elev Højskole først blev oprettet efter Niels Rasmussens Død. Denne Højskole sammen med Aale, som Jens Jørgensen fik oprettet, og Røgen, som blev Niels Poulsens Værk, fik kun forholdsvis kort levetid, men der ikke Tvivl om, at disse Skoler hver for sig har ydet Bidrag til Ungdommens Dygtiggørelse, ogsaa været med til for en Tid at være Midtpunktet i det folkelige og aandelige Røre, der gik over Landet. Kr. Hansen fik oprettet Vejstrup Højskole, denne Skole har virket lige ind til de sidste Aar. Røgen Højskole og Niels Poulsens Liv og Virke er saa nær knyttet til hinanden, at der i denne Forbindelse maa indflettes nogle Oplysninger om denne Skole.

Efter at have faaet en Del a Røgenegnens Befolkning saa meget interesseret, at man kunde skride til at købe en Ejendom til Formaalet, fik Niels Poulsen en Seminarist, Niels Hansen, fra Blaagaard til at paatage sig Opgaven som Forstander.

De af Egnens Beboere, som med Raad og Daad var med til at bringe Ofre for at opretholde Skolen, var vel nærmest den

samme Kreds, der gennem en Aarrække var kommen i Niels Poulsens Hjem til kristelige Møder.

Ejendommen blev omdannet og desuden byggedes til Forstanderen. Her var stort Køkken, Skolestue og ovenpaa denne stor Sovesal, hvor Eleverne, der boede paa Skolen, sov to og to sammen i hver Seng. Saaledes var Skikken dengang.

Niels Hansen var Plejesøn af en Gaardmansfamilie fra Slagelseegnen. Larsen, som denne Gaardman hed, havde ingen Børn, og Hjemmet adopterede derfor Niels, som da var en halv Snes Aar gammel. Kort efter tog de ogsaa Fader- og Moderpligten paa sig for en lille moderløs Pige. Da Drengen voksede til, kom han som Elev paa Blaagaard Seminarium. Samtidig bliver Pladsen som Økonom ved Seminariet ledig. Larsen solgte sin Gaard i Nordrup og overtog denne Stilling. Derved kom Niels Hansens Plejesøster til at gaa i Enkedronning Karoline Amalies Asylskole, en Friskole, som Grundtvig havde faaet Enkedronningen til at oprette. Den Slags Skoler kendte Autoriteterne egentlig ikke noget til, men denne Asylskole var under saa høj Beskyttelse, at den derved var sikret.

Mens den omtalte Pige gik i Skolen, undervistes der af grundtvigske Studenter, som senere blev kendte Præster og Højskolemænd. Hver Tirsdag kom pastor Rørdam ind fra Lyngby og fortalte Bibelhistorie for Børnene. Disse Timer overværedes af Enkedronningen. Hun fik da Lærerens Stol ned fra Katederet og anbragt saaledes, at hun kunde se Børnene.

Alt dette førte med sig, at Niels Poulsen uden Betænkning fandt, at han ingen bedre Leder af sin Skole kunde faa end den unge Seminarist. Plejeforældrene fulgte med til Jylland og blev Værtsfolk paa Højskolen. Om denne samledes efterhaanden en god og trofast Kreds, ligesom der ud af denne Kreds blev en halv Snes Familier, som løste Sognebaand til Teilmann i Bering. Selv den lange og besværlige Kirkevej, 3 1/2 Mil,

lagde ingen Dæmper paa Glæden over at kunne være med i det stærke aandelige Liv, som udgik fra dette Sted.

Der kom imidlertid Vanskeligheder med at opretholde Højskolen i Røgen. Tilslutningen var for ringe. Niels Hansen rejste derfor til Tikjøb i Nordsjælland, hvor han blev Sogne- raadsfmd. m.m. Niels Poulsen med Hustru og Datteren Else Marie, flyttede da ind i Skolen, som omdannedes til Friskole med P. Eskesen som Lærer. Efter nogle Aars Arbejde her kom P. Eskesen ind i Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger, hvor han fik en betydelig Stilling. Friskolen fortsatte dog gennem mange Aar med skiftende Lærerkrafter, ligesom den var Samlingsplads for en Mængde store og værdifulde Møder, hvor førende grundtvigske Højskolemænd og Præster førte Ordet.

Larsens Plejedatter blev gift med Niels Poulsens Søn, Poul Nielsen, og da de gamle flyttede ind i Skolen, overtog de unge Fædrengaarden. Hun var en begavet, kvik og livlig Kvinde, der havde en lykkelig Evne til at samle baade unge og ældre, og ved Møderne var det ikke alene Talerne, der samledes og boede hos Poul Nielsens, men ogsaa en Mængde af Mødedeltagere fandt altid aabne Døre hos dem.

Om Livet i Niels Poulsens Hjem skal her fortælles enkelte Træk, der karakteriserer Hjemmet og Tiden, som den formede sig for trekvart Aarhundrede siden.

Niels Poulsen var meget godmodig af sig, hvad følgende Til- dragelse godtgør. Han havde en Skovpart i Sorringsskovene, og da han en Dag var derovre, hørte han, at der blev savet og hugget et Stykke inde i Skoven. Ved at gaa efter Lyden, stod han inden længe overfor to Mænd, der var i Færd med at afsave et af hans bedste Bøgetræer, endda en Alen over Ronden, saa var de jo fri for at bukke sig under Arbejdet.

Paa hans Spøgsmaal, om hvem der havde givet Lov til at fælde Bøgen, kunde de kun svare, at det var saa koldt, og de havde

intet at fyre op med i Kakkelovnen, men de bad saa mindelig for sig og lovede, at det skulde aldrig ske mere, blot han vilde lade være med at melde dem til Politiet.

Niels Poulsen viste dem derefter en Bunke Top, som de kunde tage saa meget af uden Betaling, som der kunde være paa Vognen, de var nemlig kørende.

Dagen efter kørte Niels Poulsen sammen med sin Karl ud i Skoven for at bjerge den fældede Bøg, men det viste sig da, at de langfingrede havde smidt Toppen af Vognen og derefter havde de læsset Bøgestammen og var kørt bort med den.

Skovtyveri vejede ikke efter den Tids Opfattelse tungt i en Mands Synderegister.

I de første Aar efter Niels Poulsen var blevet gift med Ane Margrethe Bak, brændte man der, som andre Steder, selv sin Brændevin, skønt det var forbudt. Det var Ane Margrethes Arbejde, og naar Processen var overstaaet, gemte hun Destillationsapparatet m.m. ude i Haven i en Kalkkule mellem nogle Buske. Som Regel maatte Politiet, naar de var ude for at "lugte" efter Brændevin, gaa med uforrettede Sag, men engang gik det galt.

Ane Margrethe var i fuld Sving med at brygge de klare Draaber, da Pigen kom stormende og meldte, Politiet er her. Resolut snapper Ane Margrethe Brændevinstøjet for at faa det anbragt i Kalkkullen, inden Politiet kom gennem Porten.

Man ak og ve, en Betjent havde taget Opstilling ude i Haven, og han modtog hende med de Ord: "I Dag blev De skam bagefter." Brændevinstøjet tog Politiet, og siden blev der ikke brændt mere Brændevin i Niels Poulsens Gaard.

En Dag kom en Kræmmer, der red omkring og solgte Silketøj og Kniplinger, i fuld Firspring ind i Gaarden. Hesten var helt hvid af Skum. Politiet var nemlig efter ham, og nu gjaldt det om at handle resolut. Niels Poulsen tog da den sveddryppende Hest og trak den ind til et Føl, som gik i en mørk, afsides

Baas. Følhoppen satte han derimod ind mellem de andre Heste i Stalden. Medens Kræmmeren med Pose, Kiste og Sadel blev gravet ned i Høet.

Politiet kom og søgte allevegne efter Synderen og hans svedige Hest, de kiggede ogsaa ind i Følbaasen, men der kunde den fremmede Hest da ikke være; saa det gik her som saa mange Gange før, at Politiet blev snydt og narret.

Saaledes var Tid og Moral dengang. Det var ret kort efter Hoveritiden, hvor det betragtedes mellem Brødre som en Æressag at snyde paa disse Omraader, naar man kunde komme godt fra det.

Niels Poulsen havde som saa mange andre et Teglværk ved Gaarden. Det skete da, at der en Dag kom en fattig, ung Mand og bad om Arbejde ved Teglbrændingen. Han var Tysker og hed Vilhelm Niebuhr. De enedes om Vilkaarene, og inden længe var han Førstemand og arbejdede ved Teglværket saa længe det eksisterede. Derefter hjalp Niels Poulsen ham med at oprette et Teglværk paa Galten Vestermark.

Medens Niebuhr arbejdede ved Røgen Teglværk, skete det en Dag, at Aarhuskøbmanden sendte en Ladning Kul derud, som var aldeles ubrugelige. Niebuhr klagede da sin Nød for Ane Margrethe. Hun var snar i Vendingen, fik ham til at læsse Kullene paa Vognen, og saa kørte de to ind til Aarhus, 4 Mil frem og 4 Mil tilbage, men Ane Margrethe læste Købmanden Teksten paa godt Jydsk, saa han forstod, at selv om Manden var i København hele vinteren, saa var der ligesuldt én hjemme, der ogsaa kunde snakke med, naar det kneb, men drøjt maa det have været at køre 8 Mil paa Toppen af et Læs Kul paa en stiv Fjællekassevogn og saa paa Veje, som de var dengang.

Fra Rigdagstiden var han altid med til de store Vennemøder i København, som holdtes paa Grundtvigs Fødselsdag den 8. Septbr. Ogsaa efter at han var udtraadt af Rigsdagen, deltog

han i disse Møder. I 1872 var Datteren Else Marie med, og de kom derved til at deltage i den storstilede Begravelse som det danske Folk gav Grundtvig, han var død d. 2. Sept.

Niels Poulsen var en stor Børneven. Naar han i Frugttiden skulde til Købmanden i Røgen, kunde man være sikker paa, at han havde Kurven fyldt med Æbler, Pærer eller Blommer, og inden han naaede Købmandens Bod, havde han Børnene fra Røgen i Flok og Følge om sig, de vidste, at han gladelig delte ud til dem, indtil Kurv og Lommer var tømte.

Inden jeg slutter om denne østjydske Bondes Liv og Virke, vil jeg gerne minde om, at han ogsaa var mellem dem, der tog Initiativet til at rejse en Mindestøtte for Grev Frijs, Frijsenborg, ligesom vi træffer ham som ordførende Stiller ved Folketingsvalgene i Skanderborg. Men Alderen meldte sig ogsaa for ham og hans virksomme og gode Hustru.

De solgte Skolen og flyttede til deres gamle Gaard, hvor der var indrettet Lejlighed til dem i det vestre Hus. Else Marie var imidlertid bleven gift med Gdr. Rasmus P. Andersen i Lillering, og her flyttede Niels Poulsen hen, da hans Hustru Ane Margrethe døde i 1889. Over hendes Grav paa Røgen Kirkegaard rejstes et Minde for hende, hvorpaa der staar: Niels Poulsens Hustru Ane Margrethe f. i. Oustrup 1. Maj 1812, d.i. Røgen 11. Maj 1889. Tak for din Kærlighed.

Niels Poulsen blev 86 Aar gammel. Han døde i Hjemmet i Lillering 10. December 1900 og førtes til Røgen Kirkegaard, hvor han fik sit Hvilested ved siden af sin Hustru.

Egnens Beboere satte en stor Mindesten paa hans Grav.

Paa Stenens Forside er indhugget:

NIELS POULSEN

f. 13. Marts 1814

d. 10. December 1900

Paa højre side af Stenen: Landstingsmand fra 1859 til 1870, paa venstre Side: Rejst af Beboerne i din Virkekreds, medens der paa Bagsiden staar: Rede til Raad.

Mere om landsbykongen Laurids Fog

Tamperret var navnet paa de domstole, ved hvilke ægteskabs-sager ved Ribe-Artiklerne af 1542 henlagdes, "efterdi der fendes stor uskikkeligheit i ægteskabs- og horsager". Tamperretten, der bestod af stiftlensmanden som formand og et antal gejstlige medlemmer bestaaende af de nærmeste boende lærde mænd eller sognepræster, skulle samles 4 gange om aaret, paa tamperdagene, der var fra katolsk tid 4 tamperdage om aaret, een ved hver kirkeligt kvartals begyndelse, hvilken bestemmelse foranledigede dannelsen af navnet tamperretten.

Ifølge Love og Anordninger blev Tamperretten afskaffet i Danmark og Norge den 1. december 1797 af Christian den Syvende, dels fordi Tamperretten kun holdes 4 gange om aaret, og dels for besværlighed med at komme til de ofte langt fraliggende Tamperretsting. Skilsmisse eller ægteskabers forbrydelse skulle herefter føres ligesom andre civile sager, ved den anklagedes eller tiltaltes værnething og i tilfælde af videre påanke ved Overretten.

En Tamperretssag

Aarhus Bispearkivs Tamperretsprotokol 1645-90

Tamperdag Anno 1660, den 19 December, Sag No. 2.

Lauritz Lauritzen af Farre haffde Indsteffnet sin Festemø Johanne Knudsdatter af Wengegaard fordi hun paa 4 Aar haffde forhalet efter deeres troloffuelse Egteskab med hennem at fuldkomme, bleff for Retten bewist aff en Skriffuelse sin Broder Rasmus Knudtzen i Wengegaard tellskreffium fra Assens, at hun aff sin Moder er samme sin Broder Rasmus Knudtzen war nød tell samme troloffuelse bleff der derfor hender kiendt efter Egteskabs, er 5 Artikel, og hver sin Egteskabsfrihed at vinde.

Johanne Knudsdatter var født ca 1630 i Wengegaard og hendes bror Rasmus Knudsen var 1653 Birkefoged. En søster

Karen Knudsdatter var gift med Jørgen Erichsen i Vadsted, deres far Knud Andersen boede ogsaa i Vengegaard og var Birkefoged 1626 til efter 1637, hans far Anders Knudsen nævnes i Vengegaard 1590 og 1598 og han var ligeledes Birkefoged i Skanderup Birk.

Landsbykongen Laurids Lauridsen Fog var født i Farre, Sporup sogn. Hans Tipoldefar Niels Fog i Borum nævnes 1492 i et "granskningsbrev". Hans søn Niels Nielsen Fog boede i Borum 1531, da hans søn igen Peder Nielsen Fog blev født. Peder Nielsen Fog blev gift med Maren Nielsdatter Leth født 1539 i Lyngby Søndergaard, nu kaldet Lyngbygaard i Lyngby sogn, hendes far hed Niels Leth og hendes mor hed Johanne Søndergaard.

Peder Nielsen Fog og Maren Nielsdatter Leth blev gift 1660 og boede først i Voldby, men efter 1586 overtog de Erich Pedersens gaard i Farre, hvor Peder Fog nævnes i Silkeborg Lens Jordebøger. Maren Leth døde i Farre 30.6.1612 og Peder Fog døde i Farre 7.4.1614.

De havde 8 børn: Maren, der blev gift med Clemen Rasmussen i Thestrup. Ingeborg, der blev gift med Peder Nielsen i Thestrup, deres søn Rasmus Thestrup blev stamfader til slægten Thestrup, og han bekostede et Epitafium i Maarslet Kirke. Rasmus Thestrup var borger og købmand i Aarhus.

2 sønner hed Niels Pedersen Fog, den ene blev præst i Storing, den anden blev præst i Grønbæk, en søn Michel Pedersen Fogh i Thestrup, hans datter Helle Michelsdatter Fogh blev gift med Jens Mortensen Hvas i Rodegaard, Skørring sogn.

En datter Anne Pedersdatter Fog, født 1589, død 1653 gift med Knud Mogensen i Floustrup. En datter Bodil Pedersdatter Fog blev først gift med præsten Niels Mikkelsen i Gjern og siden med efterfølgeren pastor Rasmus Christensen i Gjern, der senere blev provst i Herredet.

Den yngste søn Lauritz Pedersen Fog overtog faderens gaard i Farre, blev sandemand i Gjern Herred og blev gift 24.9.1614 i Gødved Kirke med Anne Lauritsdatter, datter af Laurits Jepsen Hase i Resendal, og deres søn var landsbykongen Laurids Lauridsen Fog i Farre, opkaldt efter sin morfar Laurits Hase i Resendal.

Slægten Hase var lavadelsslægt og derfor finere end slægten Fog fra Borum. Laurits Jepsen Hase og Hustru Anne Andersdatter havde følgende børn Anne, gift med Laurits Fog i Farre og derved mor til landsbykongen.

Rasmus Lauritsen, opkræver af penge til Frederiksoddes (Fredericia) skanses befæstning. Christen Lauritsen, der 1630 tog borgerskab i Aarhus gift med Karen Olufsdatter, som var moster til den berømte Ole Rømer. Anders Lauritsen Hase, der overtog fædrenes gaard i Resendal og blev gift med Margrethe Andersdatter Vendelbo fra Grauballegaard. Laurits Jepsen Hase var søn af Kirsten og Jep Lauritsen Hase i Resendal. Hans far igen Laurits Jepsen (Hase), der havde deltaget i Grevefejden paa Skipper Clements side. Laurits Jepsen (Hase) dør før 1569. Han var gift med en datter N.N. af Niels Mikkelsen Hase i Resendal, nævnt 1501 og gift med Kirsten Madsdatter, der igen var datter af væbner Mads Nielsen til Kalbygaard, Laasby sogn. Niels Mikkelsen Hase skulle være dattersøn af Palne Ovesen Hase til Dynæs ved Juulsø, der igen var søn af Ridder Ove Hase, der blandt andet ejede Dynæs. Ove Hase's far Knud Ebbesen, der faldt paa Mandbjerget ved Skanderborg d. 2.11.1340 sammen med sine 2 brødre Elef og Niels, broderen Niels Ebbesen var den nanvkundige Niels Ebbesen, der vog den kullede Greve. Deres morbror var Niels Bugge til Hald, der kunne mønstre 900 mand i panser og plade og deres far Ebbe Strangesen var Bildernes æt og var søn af Strange Esgeesen, der 1314 nævnes paa Viborg Landsting, søn af Esge Udsen, der igen var søn af Ud Ebbesen, hvis farfar skulle være Skammel Ebbesen til

Nordentoftgaard i Thy, nævnt i den allerældste folkevisen "Fordi træder Ebbe Skammelsen saa mangen sti vild".

Ikke saa mærkeligt, at landsbykongen var stolt af sin slægt. Saa kunne Johanne Knudsdatter gifte sig med Anders fra Assens lige saa meget hun vilde. Nu fandt han sig en anden; der var giftefærdige piger nok. Da saa Christen Hansen tidligere forvalter paa Lyngballegaard og forpagter af Bøgballe kom til at bo i Laurits Fogs hus, faldt hans øjne paa Guldsmedens datter Karen med hvem han blev gift, men det har han sikkert fortrudt, for den 13. januar 1668 aflivede Karen sin mand Laurits Fog. Denne sag har forfatteren Edvard de Hemmer Egeberg behandlet i sin roman "Landsbykongen" der udkom 1934, ligeledes har lærer og forfatter Alfred Kaae skrevet en artikel om mordet på 14 sider i Østjysk Hjemstavns aarskrift 1973. Christen Hansen Guldsmed maatte flytte fra Farre og han tog sin dattersøn Oluf Lauridsen Fog med.

Frisenborg Birks Tingprotokol 1687-1692.

Tingdagen Tirsdag den 3 July 1688

Fremstod her for Retten Christen Hansen Guldsmed i Snedicker Huuset och beweste med Jesper Nielsen i Ajet och Mads Mogensen i Snedicker Huuset som vandt efter Loven, att de i Dag otte Dage hid i Rette steffnet Søren Augustinisøn i Niær, for Dom som Christen Hansen Guldsmed achter offver ham att forhuerrfue, angaaende nogen Klæder som hand forholder som hans Kone hafve laant aff Christen Guldsmeds Kone med mere som Christen Guldsmed achter at berette, baade om en Guldring og Andet, och talte med hans Naboes Kone efter som der var ingen hjemme, men siden talte de med Søren Kræmers egen Hustru, och det med 6 Ugers Steffnemaal.

Frisenborg Birk Tingprotokol 1687-1692

Tingdagen Tirsdag den 19 Marts 1689

Skiftebreuff efter Christen Hansen Guldsmed.

Fremlagdes i retten en Skefftes Forretning som er holden i Snedicker Huuset efter afgangne salig Christen Hansen Guldsmed som boede och døde ibid. Lyder Anno 1689 den 21 Februar, være Wi Underskreffne forsamlet paa en venlig Skifte och Deeling efter Afgangne Christen Hansen Guldsmed som boede och døde i Snedicker Huuset, nemlig den salig Mands efterladte Hustru Karen Nielsdatter med hendes Laugværge Niels Tørring aff Harum paa den eene Side, paa den anden Side den salig Mands Arffvinger Jens Nielsen Thubech paa sin Hustrus Vegne og Olle Larsen paa sin egne Vegne.

Paa det Højgunstig Øffrigheds Vegne Fogden Lucas Andersen Nors paa Haxholm, medhavende Mads Andersen aff Koudall i Birche Dommerens Sted, och twende Vurderings Mænd Powel Christensen i Bøstrup Mølle och Morten Ollesen Graver i Wrangstrup. Och da er Boen efter foregaaende Registering vurderet som følger:

Leffendes Quæg och Fæmon

1 gammel brunstjernet Hest 15 Aar 2 Sletdaer, 1 gammel brunstjernet Hoppe 7 Aar 6 Sletdaler, 1 gammel sorthuet Koe 3 Sletdaler, En blakket dito och et sorthielmet Studnød er vurderet for Restant til Jens Andersen, 2 blackhuet Ungnøder som Christen Hansens efterladte Kone berettet skulde være og tilhøre den salig Mands Dattersøn Olle Laursen som och var telsteede och vedkendtes dennem. Faar 4 for 2 Sletdaler, 5 Ungfaar 5 Mark, 4 Polde a 26 Skilling er 1 Sletdaler 2 Mark 8 Skilling, 4 Gæs 1 Sletdaler.

Vogn Redskab.

1 gammel Wogn med behørige dretter 1 Sletdaler

Jernfang

1 Øske 1 Mark, 1 Naver 5 Skilling, 1 Bondkniff 4 Skilling

Indboe och Boeskab

1 liden gammel Fyrreskiffue 1 Mark 8 Skilling, 1 liden udgraf-fien Skab med Laas 1 Mark 8 Skilling, 1 stor Egeskrin med Laas 2 Mark 8 Skilling, 1 gammel Flaskefonder uden flaske 8 Skilling, 2 liden Træstole 2 Mark, 1 gammel Kistebænk foru-den Laas 1 Mark 5 Skilling, 1 gammel snart utienlig Quern 2 Mark, 1 Standtønde 8 Skilling, 1 Sold och Solde 12 Skilling, 1 Deigte Trug 2 Skilling, 4 Melcke bøtter 8 Skilling, 1 liden Korv paa 1 Tønde 14 Skilling, 1 Steentønde med Messing Laag 10 Skilling, 1 gammel Bagtroug 8 Skilling, 1 Ildpuster 6 Skilling, 1 Jern Lyse Kloue med Malmfod 6 Skilling, 1 Kobber Kedel Vog 15 Mark, 1 Sletdaler 3 Mark 5 Skilling.

Sengeklæder og Sengesteder

Hvoraf fandtes indtet undtagen Konens Seng som hun for-mente ey burde at komme till nogen Skifte mens hende alene tilhøre.

Den salige Mands Gangklæder

En gammel sort Klæde Kjortel 3 mark, 1 gammel læder Trøje 1 mark 8 Skilling, 1 par Læder Buxer 1 Sletdaler, 1 gammel Maarskinds Hue 1 Mark, 1 par Sko 1 mark 4 Skilling, 1 par uldne Strømper 8 Skilling.

Fogden Lucas Nors tilspurgte Christen Hansen Guldsmeds efterladte Hustru hvor den salige mands Werchtøj var, efterdi der aff intet paa Registreringen fremkom, hvor till hun svarede at nogen tid førend den salige Mand døde, laandte han det bort till en Guldsmedesvend af Aarhuus naffnlig Peder Erichsen. Undtagen ett Drejl 4 Skilling, et Par Wechtskaale 2 Skilling. - Hvorefter Fogden befalede hende at skaffe det tilsteede, førend Skiftet skulde holdes, at det ey skulde komme Creditorerne, eller Arfvingerne till nogen Afgang, noch tilspurde Fogden hende, om ingen Reedepenge eller Andet var efter den salige Mand som kunde optegnes och komme Boen till goede. Videre end nu optegnet var, hvor till hun svarede Ney, hvilket saaledes i alle Maader er Sandfærdig.

Widner Wi med egne Hænder i Datum Starffboen eet supra Morten Ollesen Graver - Poul Christensen.

Anno 1689 den 21 February da Boens Middel er bleffen Registreret er fremkommen det øffrige af den salige Mands Werchtøj nemlig: 1 Hammer 10 Skilling, 1 dito 6 Skilling, 1 mindre dito 4 Skilling, 1 Knapstempel 8 Skilling, 1 Skrutang 6 Skilling, 1 Bladtang 4 Skilling, 1 Sax 8 Skilling, 4 Filer 8 Skilling, 1 Knapstempel 2 Skilling, 1 Grandstichell 1 Skilling, 1 Ri 2 Skilling, 1 Par Flascker 4 Skilling, 1 Hugjern 2 Skilling, 4 Skou Messener 6 Skilling, 1 Kratbors 8 Skilling, 1 Sporthage 3 Skilling, 2 Degeler 1 Skilling, 1 Klustt 4 Skilling, 1 Gierdskrue 1 mark. — Beløber saa den heele Boes Middel 29 Sletdaler 1 Mark 12 Skilling. — Hvor imod Lucas Andersen Nors fordret, som och Encken vedgich i alle Maader at være Richtig, bestaaende aff Kongelige Skatter och LaaneKorn, som han formeendte forlods ud aff Boens Meddel efter Loven bør at betale Penge 27 Sletdaler 1 Mark. -

Endnu bleff fordret efter en Dom paa Jacob Kremers Vegne af Haurum 1 Rigsdaler 5 Mark, fremkom och adskillige Fordringer, men som Boens Middel ey kan tilstrække synes unødigt at indføre --- Skiffteds Beskostning --- 2 Rigsdaler.

Dernært tilspurgte Fogden, samtlig Arffvinger, om de vilde imodtage Arff och Gield, hvor till de svarede Ney, att de Indtet wilde arfve, langt mindre svare noget den salige Mands Gield, hvor med denne Skifte haffver Ende, och er Alting der med Skeed loulig och Retsmessig i alle Maader, det widner Wi Samptlig Paa Skifte wærende Persoener, med Woris egne Hænder og Zigneter. Datum Sterffboen ut supra Støed Underskreffne. - Paa Enckens Vegne och som teltagne Laugværg Niels Therring. - Lucas Anders Nors - Morten Øllesen Graver Egenhaare - Poul Christensen - Mads Andersen Koudall. - Som samme Skiftes Forretning i sig selv indholder och Udviser, och er i Dag læst och Paaskreffuen.

Ved Tingdagene den 25 Februar 1690 og den 4 Marts 1690 i Tinghuset i Snorom ved Frisenborg nævnes blandt de 8 Stokkemænd en Olle Larsen i Haurum, det kan være landsbykongen Laurits Fog's søn, men der findes ikke flere efterretningen om "Landsbykronprinsen".

Farre Karosserifabriks Historie

Fortalt af Gunnar Lund Jensen

Farre Karosserifabrik, der i dag ledes af Freddy Lund Jensen, kan føres helt tilbage til før 1900. Starten foregik dog ikke i Farre, men i Vithen. Det var Freddy Lund Jensens oldefar, karetmager Ole Valdemar Jensen og hustru Mette, født Pedersen, der startede der.

Deres søn Frants Jensen blev født i Vithen sogn, Sabro herred; Skanderborg Amt, den 22-3 1886. Da han var blevet udlært som Karetmager, drog han på valsen, og fik arbejde i Tyskland, i byen Oldenburg.

Efter at have været på valsen i nogle år, vendte han hjem igen, og nu ville han være selvstændig. I 1908 kom han til Farre, og her fandt han en bygning, der tidligere havde huset Farre skole, men hvor der nu var indrettet karetmagerværksted. Han havde sparet penge sammen medens han var på valsen, så nu kunne han som 23 årig købe dette værksted, med inventar, for en udbetaling på 50 kr. Bygningen lå på det sted, der er i dag er Gl. Skanderborgvej 114.

Den gang var det ikke særlig indbringende at være karetmager, for det meste arbejde var reparationer. Bønderne kom

selv med de groft tilhuggede kævler, når de skulle have lavet en vogn eller dele til en sådan. Så det var kun arbejdslønnen man kunne skrive på regningen. Og den var ikke stor - selv om det var hårdt arbejde at save fælde, eger og det øvrige ud med håndkraft.

I 1915 - den 5-10 blev Frants Jensen gift i Aarhus domkirke, med Martine Nielsine Vendelbo, født den 8-5 1882 i Gjerrild sogn, Nørre Herred, Randers Amt. De fik 4 børn, 3 sønner og en datter: Olaf, Metty, Gunnar og Villy.

Da der ikke var elektricitet i Farre (det kom først i 1917) købte far i 1915 en benzinmotor, og konstruerede selv en båndsav og en bloksav. Man kunne godt købe sådanne save, men de var meget dyre og lavet af støbegods. Far lavede det hele af træ, og de fungerede fuldt så godt. - Bloksaven står i dag på Hjerl Hede Museum.

Den bloksav som min far selv havde lavet, var vandret liggende. Den kunne tage kævler indtil en meter i diameter. Kævlen, f. eks. fire meter lang og ca. 60-70 cm i diameter blev lagt på en blok vogn med automatisk fremdrift, så den kunne passe sig selv i de ca. 10-15 min. det tog at save den igennem. Disse planker blev så igen savet ud, så de passede i tykkelsen til for eks. fælde til hestevogne. Man brugte både bøg og eg. Egetræet var til hjuleger og stangarme og hjælpearmer til landbrugsvogne.

Forretningen gik nu bedre og bedre. Omkring 1920 begyndte far at bygge karosserier til biler. Men i 1924 lejede han sit værksted ud til en tidligere lærling, hvorefter han sammen med Træskomand Anton Mide, startede Farre Træskofabrik, i en del af samme bygning.

Træskofremstilling

Man startede med at skære frisk-skovet bøgetræ op i klodser på båndsaven. Derefter blev det sat op i kopimaskinen. Det var en maskine der kunne lave fire træsko af gangen med en

føremodel i midten, dvs. de fire klodser kørte rundt om fire knive der høvlede det udvendige af træskoene i facon. Det var til franske træsko. Når de forlod kopimaskinen, var det udvendige af træskoene stort set færdig. Derfra gik de til en hælboresmaskine, derefter til fræsemaskinen, som fræsedes kanter rundt i sålen, så der blev en rille hvor man kunne slå overlæderet fast. Derefter til pudsemaskinen, hvor høvlslagene fra kopimaskinen blev pudset af.

Til sidst skulle træskoene dampes. Når de kom ud af ovnen var de færdige. De blev bundtet sammen - fem par træsko i hvert reb. Man solgte altid træskoene i "Reb".

Man dampede træskoene for at de ikke skulle "vride" sig, fordi de var fremstillet af nyskovet træ. Ved dampningen tog man spændingen af træet, så det ikke skulle vride sig eller revne.

Det var kun bundene til Franske og Basar (de spids-snudede) der blev fremstillet i starten.

Til Basar-bundene havde man en speciel boremaskine, der kunne hule dem ud - for der var jo også træ oven over kappen.

Men efter et par år begyndte man også at slå læder på. Der blev ansat en træskomand, som stod for en del af arbejdet. Da jeg var kun fem år på det tidspunkt, er det begrænset hvad jeg husker, men jeg husker tydeligt en træskomand ved navn Laus Rasmussen. Han boede i det midterste af "de røde huse" nu Skanderborgvej 185. Så nu solgte man træskoene fiks og færdige.

I en af min fars gamle kassebøger kan man se at der i andet halvår af 1928 blev fremstillet 9.405 par franske træskobunde og 2.708 par Basar bunde, plus en del støvlebunde.

Træskobundene blev afsat til skomagere og træhandlere i det meste af midtjylland. Senere da der blev slået læder på og

træskoene kunne leveres helt færdige, begyndte også købmænd og brugsforeninger at handle med dem. Alle gik jo med træsko den gang. Var man velstående havde man to par, et par til arbejde og et par til pæn brug. Træet til træskoene købte far hos forskellige skovejere på egnen, bl.a. hos Andreas Krarup, Kraruplund, Aksel Højer i Stensballe og i Wedelslundskoven. Vognmand Andreas Hansen Farre hentede, træet i skovene. Han skulle f.eks. i 1928 have 6 kr. for at hente et læs fra Wedelslund. I Oktober har min far sikkert været oppe i Wedelslund skoven for at tage træ ud, for der er noteret en køretur der kostede 2 kr.

Overskudet fra træskofremstillingen blev solgt som brænde. En sæk brænde kostede 1 kr. - 1 Rm. kostede 9 kr. medens en sæk spåner blev solgt for 50 øre, til røgerier. Der kom mange private og hentede deres brænde.

Træskofabrikken afstod han senere til sin kompagnon Anton Mide, der byggede en ny fabrik på Damagervej 166.

Da træskofabrikken flyttede, stod han med en overflødig damp så den blev nu udelukkende udnyttet til rygning af flæsk, for folk på egnen. Rygningen forgik som regel lørdag - søndag, men under anden verdenskrig blev det til to ovnfulde om ugen.

Forretningen gik stadig godt, og det begyndte at knibe med pladsen. Så i 1935 blev den gamle bygning revet ned, og et nyt værksted og beboelse blev opført samme sted. Medens den nye bygning blev opført, boede vi til leje på den anden side af gaden, hos fru Kaae, enke efter malermester Kaae, som bl.a. også havde malet de bilkarosserier, som blev fremstillet på fabrikken.

Arkitekt for det nye byggeri var Tømrer Niels Jensen, Farre. Det var naturligvis Martin muren (murermester Martin Christensen), der byggede sammen med Kramer, og med Niels Langballe som arbejdsmand. Tømrerne var Niels Hansen

Farre og tømrer Lauersen, Røgen. Blikkenslager Horup, Hammel lagde taget med erstatningsskiffer (aspest). Alle vinduerne lavede vi selv og satte dem også i.

Men tiderne skiftede, der skete mange tekniske fremskridt, så det krævede andre maskiner. Far købte derfor i 1941, af Kreditforeningen, savværket på Damagervej 164, og byggede det færdigt. Det beholdt han til 1943, da købte han en grund af Christian Zacho, på Gl. Silkeborgvej 9. Og her byggede han i 1944 et nyt savværk, og senere også Beboelse og værksted.

Under og efter 2. verdenskrig skar vi træ op for Farre Møbel-fabrik. Man kunne jo ikke få udenlandsk træ, så møbelfabrikant A.M. Jensen købte selv træet i Frijsenborgskoven. Han købte bl.a. noget vi kaldte savklodser, de var ca. 30 cm i diameter. De blev først skåret op i bloksaven, i blokke på 20 cm, derefter kom de ind på båndsaven, hvor de blev skåret i 5 mm tynde plader. Disse tynde plader limede de selv sammen på møbelfabrikken, så de blev ca. 20 cm i firkanter. Disse blokke blev så skåret op til møbelplader.

A. M. Jensen købte også selv egetræet til sine berømte egetræsmøbler med håndskårne bibelske motiver. Vi skar det op, og så tørrede han det selv.

Da min far flyttede til Gl. Silkeborgvej, overtog min broder Villy Lund Jensen, der var udlært bygningssnedker, værkstedet på Gl. Skanderborgvej 114 og startede som selvstændig bygningssnedker der. Jeg selv var først i lære hjemme hos min far i to et halvt år, og blev færdiguddannet på Frandsens Karosserifabrik, Nørreport i Aarhus, i 1938.

I 1951 lejede jeg værkstedet på Gl. Silkeborgvej 9, af min far. Selv beholdt han savværket, som han fortsatte med til jeg købte hele virksomheden i 1958.

Arbejdet tog meget tid dengang. Fritid var der ikke meget af. Men som hobby havde far nogle bistader, og ikke mindst under krigen var det rart at have noget honning.

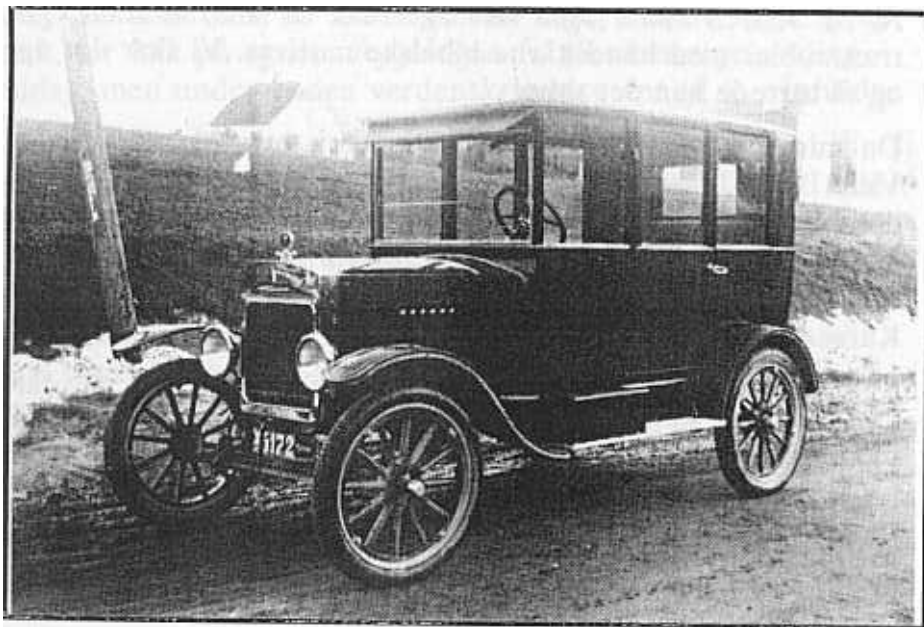
Min mor døde den 28.-5. 1958, og far døde den 29.-4. 1964.

Da jeg blev selvstændig, var det først som fremstiller af vognhjul, og som savværk, men så begyndte træet at glide ud, det vil sige at de gamle landbrugsvogne blev afløst af gummivogne. Da begyndte vi at fremstille de første lastvognførershuse og ladopbygninger. Det var jo ikke noget virksomheden var ukendt for - nogle af de første danskopbyggede karosserier til Ford T blev bygget i Farre.

En Ford T model

I 1924 byggede min far Frants Jensen en Ford T model, den skulle ikke ligne en helt alm. Ford, så han fik lavet en speciel køler som blev forniklet. Han byggede selv hele karosseriet, satte selv plader på og skar glasset til, sleb det i kanterne og satte det i.

Sæderne blev betrukket med grå plys og gråt stof, hos en sadelmager i Hammel. Maler Kaae malede den sort.

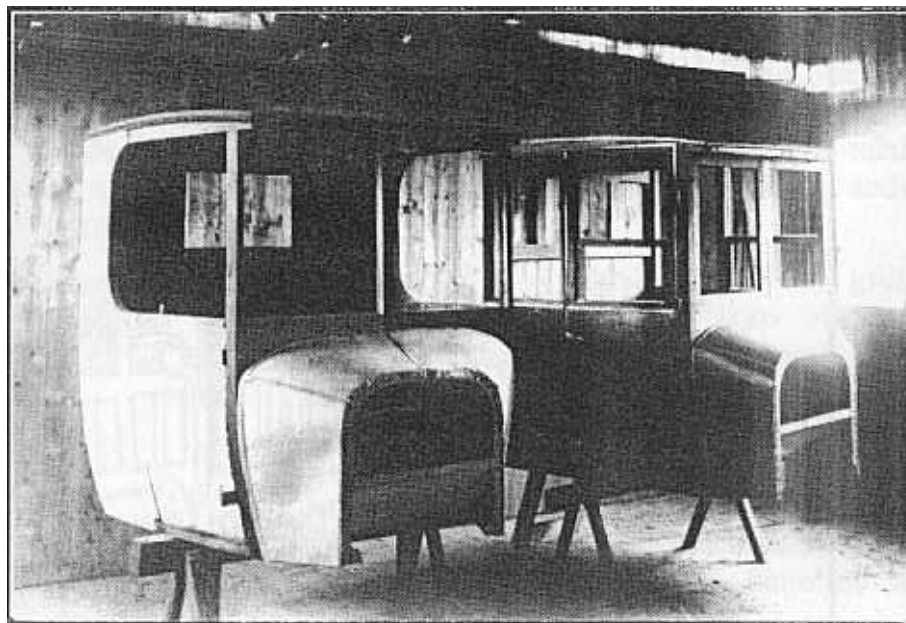
Førerhuse til lastvogne 1923-24

Førerhuse til lastvogne blev først bygget uden sideruder - kun en dør i højre side - ingen udgang i venstre side. Der var heller ingen sideruder i. Så fandt min far på at man kunne lave nogle sideruder af en træramme med glas i, som kunne gå i en anden træramme igen, så kunne ruderne løftes op og ned ved hjælp af en læderstrop med et øje i, som kunne hæftes på en krog, så det blev holdt på plads.

Forruderne var todelte, for det var jo dyrt, hvis man slog sådan en stor rude i stykker. Far fandt også på at lave dem tophængte, så de kunne åbnes udad. - Senere kom der vinduesviskere på, som var betjent manuelt.

Alt pladearbejde lavede han selv. Ladet på sådan en lastvogn var ca. to gange to meter.

Den første lastvogn købmand Sørensen havde, var sådan en. Den hentede han alle sine varer på i Aarhus, det var jo et stort fremskridt, fra at have kørt med hest og vogn.

Den nuværende produktion på karosserifabrikken er udelukkende produktion af karosserier. Det hele bliver fremstillet i glasfiber med indlæg af polytitan-skum, som anvendes indenfor næsten al transport af både varme, køl, dybfrost og miljø og fødevarevogne.

Karen Warming.

Møllersens Tæppe			
Maj 6	1 Trækstrel 450 i oplidelse	515	
Juni 19	1 Hjil sløret	500	
	5 Løjer a 35	175	
		675	
Oktober 1	1 Hjil sløret Pr: Cantant	500	
December	1 Hjil sløret	500	
	7 Løjer a 35 for	245	
1910	Pr: Cantant	745	
Juli 20	1 Hjil	1250	
August 4	1 Hjil Pr: Cantant	360	

Møllersens Tæppe			
4. 10. 1938	1 Rød	40	
1938 1/4	1 Blåmønstret	150	
20/11	1 Grøn	75	
22/11	2 Løjer a 35	70	
1/12	1 Blå	25	
19/12	1 Blå	100	
30/12	1 Grøn	65	
		575	575

Fra skidenrende til water closet

Det er 100 år siden, det første wc blev installeret i Danmark - Træk af hygiejns historie. (fra Aarhus Stiftstidende)

Der er et område, hvorpå menneskets livsmåde ligner dyrenes.

Det er ikke noget særlig delikat område, men alligevel såre naturligt: de fækale og urinale udtømninger fra legemet.

- * Stank af døde dyr og menneskeligt affald
- * Lille hus med selskabelige sæder
- * Latterlig finhed: - Hun tørrer sig
- * 24 lokummer i Vends
- * Klosettet i poesien
- * En skamløs undstilling.

Vi omtalte forleden et nyt toilet, der fungerer uden vand og kloak, en opfindelse, der på den internationale opfindermesse i Geneve er tildelt guldmedalje. Toilettet Mull-Toa omdanner et års affald til en skovfuld muld, og dermed er opnået, den hidtil mest fuldkomne hygiejne, idet forureningen af vore fjorde, åer og have dermed kan undgås.

Men sådan har det desværre ikke altid været. Der var engang, da både dyrs og menneskers udtømninger i høj grad prægede byernes atmosfære. Borgerne kastede blot deres affald ud på gaden, i hvis midte der løb en rendesten. Her blandede affald sig med kroppe af døde dyr, slagteaffald og alskens andet skarn.

Da det blev for groft, og der ikke var andet værge mod stanken udefra end at holde vinduerne forsvarligt tillukkede specielt om sommeren, tog datidens fremskridtsborgere det første hanefjed ad

hygiejnens vanskelige vej. Ved husene gravedes en kule i jorden. Den blev stivet af med pæle, og over den blev bygget et lille hus med et sæde, undertiden selskabeligt for to eller flere. Når kulen var fuld, gravedes en ny, og huset flyttedes hen derover.

Efterhånden som alle muligheder for kulegravning var udtømt, indførtes tønder over jorden. De havde den fordel, at de kunne hældes ud på møddingerne.

Disse små huse blev omtalt i mangfoldigt omskrivende vendinger såsom: Lillehuset, Krævehuset, Hemmeligheden, Gemakket, Locus Privatus, Privetet, Pilaten eller Paven - det sidste affødt af Martin Luthers polemik med den katolske kirkefyrste. Om nogle af dennes argumenter sagde han engang, at "dem har jeg ofret til Pilatus og med tugt at melde tørret bagdelen deri".

Sådanne hjælpemidler var ellers ikke særligt udbredte. Rygtet gik viden om om borgmester Wulfhaus' enke i Stralsund, fordi hun var så latterlig fin på det, at hun i sin Hemmelighed havde "en lille kurv med rigaisk hør til at tørre..."

Når borgerne havde tømt tøndernes indhold på møddingen, blev det fjernet af natmanden, som kom kørende i en hestevogn, formet som en åben, aflang kasse. Men gaderne var ujævne med toppede brosten, så det kunne ikke undgås, at vognen under turen gennem byen tabte noget af indholdet, der skvulpede over...

Efterhånden blev de små huse mere og mere velholdte. De blev malede både udvendig og indvendig, dørene blev prydede med hjerteformede udskæringer, og de kunne låses

med en nøgle ofte forsynet med en hummerklo. Tit var husets indre dekoreret med en tegning af en tjenestepige med spand og kost og ordenen: "Lørdagspligten lyder så - gør huset rent, strø sand derpå."

Det var altså i byerne. Ude på landet, hvorfra byernes fødevarerforsyning kom, fandtes det ikke altid fornødent med en sådan luksus. I en indberetning i 1843 fra skoledirektionen for Vends Herred på Nordfyn hedder det: "I år er der bleven opført lokum for skolebørnene ved 24 skoler, hvor intet sådant tilforn fandtes."

I 1853, da koleraen hærgede, blev det forbudt at udlede "stinkende vand" i gadernes rendestene - undtagen mellem kl. 11 aften og 4 morgen. Da det stadig ikke hjalp alle steder, blev renden overdækket med planker. I hovedgaderne blev den dog flere steder erstattet af to render, en i hver side af gaden. Men fra rendestenene ledtes uhumskhederne direkte ud i det åbne vand.

Kloaker blev først almindelige for mindre end 100 år siden, og det er kun 80 år siden, at tøndesystemet blev obligatorisk herhjemme. Samtidig anstrengte opfinderhjerner sig med at udforme nye former for de diskrete private anlæg. Det blev almindeligt at anvende tørvestrøelse og andre lugtdæmpende midler, så man kunne have tønderne inde og det ikke længere var nødvendigt i regn og kulde at gå ud i gården.

Ny navne trængte også frem. Først og fremmest Das, der er en omskrivning af det tyske Haus. Chr. Winther indførte det lille rum i poesien, da han om Jomfru Vår digtede, at "fra sit kloset hun sagtelig fremtriner". Klosettet blev senere til Toiletten og mange steder, specielt på hoteller og lignende steder, simpelthen angivet som "nr. 00".

Allerede de gamle romere vandklosetter, men dette system gik i glemmebogen. Da nu byerne fik vandværker, blev det genoptaget af englænderne, der konstruerede et Water Closet. Det

første af slagsen herhjemme blev for nøjagtig 100 år siden i 1894 installeret i en ejendom i Malmøgade i København.

Et par år senere åbnede en københavnsk forretningsmand en forretning, som han kaldte "Sanitas". Den havde udstilling af badekar, kummer og andre toiletinstallationer, men hovedstadens ærbare damer vendte hovedet den anden vej, når de passerede udstillingens skamløsheder. I Studenterrevyen 1896 blev der sunget om "Satanas i Sanitas".

Vi skulle dog et godt stykke efter århundredskiftet, inden det blev almindeligt med anlæg af septictanke og installation af badeværelser og WC'er. De første WC-kummer var smykkede med blomster og guirlander af håndværksmæssig art, men disse kunstneriske udfoldelser måtte omsider vige for seriefabrikationens ensrettede funktionalistiske formsprog.

Samlet af *Esther Tirsvad Høeg og
Peder A. Høeg,
Granhøje 79, Skanderborg*

B 62 Sp 25. Hammel Ret

fol 323a.-b. 324a.-b.

Stempel 6.Kr: 65. Øre.

AFTÆGTSKONTRAKT

d. 4 Maj 1880.

Underskrevne Gaardmand Peder Hovgaard Rasmussen i Klintrup, under min beskikkede Curator, Gaardmand Chresten Dein i Farre forpligter jeg mig herved til, at som Bolig for min Moder Ane Marie Pedersen og min Stedfader Jens Nielsen, i et af min Gaards Huse at indrette en Dagligstue et Sovekammer et Køkken og Spisekammer samt Forstue.

Der lægges Brædergulv og Gibsede over det hele, samt Malede og Tapaserede. Der opstilles 2. Kakkellovne et Komfur med Ovn, i Køkkenet Vask samt de fornødende Borde, Hylde og Rækker der og i Spisekammeret. -

Boligen indrettes i hvilket Hus de selv bestemmer og saavel Inretningen og Materialerne og Udførselsen af Arbejdet skal i hver henseende være efter forskrifterne. Loftet over boligen er til deres afbenyttelse.

Jeg skal desuden ved Boligen give en tæt og afpudset Husrum til Ildebrændsel.

Det hele skal være færdig inden 1. August d.a. og skal bestandig holdes vedlige i god stand til den sidst levendes Død, saavel udvendig som indvendig, senest 1. November d.a. skal jeg have indhegnet til deres Afbenyttelse en Haveplads ved Gaarden, paa det sted og af den Størrelse de selv bestemmer. Jeg skal bestandig holde den vedlige med Hegn, samt aarlig gøde og grave den efter vore anvisninger. -

Jeg forbinder mig desuden til at yde dem den fulde bestand aarlig at Prestere nemlig.

- a./ 4. Tdr: Rug, 2 Tdr: Byg. 1 Tdr: Malt. der leveres med halvdelen til 1. Maj og 1. November.
- b./ 50. pund god Ris og 100 pund Flormel, der leveres med en 4. del den 1. hver Kvartal.
- c./ 2. Tdr. Kartofler der leveres hver den 1. November og 1. Februar.
- d./ 96. Pund smør der leveres 4. pund den 1. og 15. i hver Maaned. Smøret skal være usyrnet og fuld omæltet og behanlet.
- e./ 64. pund Ost, den skal være god og veltillavet, den udleveres som det forlanges.
- f./ 48. pund Saltet og Røget Mellemstykker uden ben, leveres hver den 1. Februar.
- g./ 32. pund Saltet og Røget Flæskeskinker, leveres hver den 1. Februar.
- h./ 4. levendefede Høns, 4. levende fede Ænder, der leveres i tiden 1. November 1. Februar.
- i./ 10. snese Æg, der leveres 2. snese hver Paaske og 1. Maj Skt. Hansdag, Mickelsdag og Jul.
- k./ 24. pund god Skættet Hør, leveres hver 1. November.
- l./ 8000. Tudinde Stykker gode store Eltetørv, der leveres 1. September og strags indsættes i Hus.
- m./ 1. Favn storkløvet Bøgebrænde, fri for Knuder, jeg skal selv foranledige de slaaet i Kakkelovnstræ og bringes i Hus.
- n./ 6. pund god Uld der levers i Klipningstiden halt af Faaraars og Efteraarsklipningen.
- o./ paa forlangende skal leveres dem strøelse og Sengehalm.
- p./ 50. Kr: der betales med halvdelen hver den 1. Maj og 1. November.

- q./ daglig 5. potter Mælk fra hvilken Malkning bestemmes for et 1/2 Aar ad gangen
- r./ et fed ung Faar leveres med Ulden paa der naar det er slagtet og udtaget vejer minst 48. pund uden Hoved og Ben regnes med, samtlige Vareleveringer skulde være af bedste slags og med rigelig Maal og Vaegt.

2.

Dersom de flytter skal jeg bringe Aftægt til dem dog ikke længre ind 2. Mil. Herfra undtages dog Mælk, Tørv, Brændsel, Strøelse og Sengehalm, der i saa fals skal betales med 150 Kr: Aarlig, der betales hver 1. Maj og 1. November. Bolig og Husplads bortfalder saaledes uden vederleg. Til de flytter tilbage og jeg igen afbenytter Boligen, samt undtager selve Aftægten, skulde de give et 1/2 Aars varsel til 1. Maj eller 1. November.

3.

Saalænge de boer ved gaarden skal jeg besørge, Brygning, Bagning og Vask for dem, besørge deres korn til og fra Mølle, samt i Sygdomstilfælde hente Læge til den og hente Medisin, og jeg skal betale lægen saavel som Medisin. -

Jeg skal saa efter forlangende give dem Befordring til og fra Kirke samt 12. gange give dem Befordring frem og tilbage til Rejser i Egnen, men ikke længere borte ind 4. Mil og ikke i Saa eller Høsttiden, undtagen i særlige tilfælde.

Befordringen maa ikke være borte mere ind 24 Timer ad gangen, Befordringen afgives med god Vogn og paalidlig Kusk.

4.

Saalænge de boer paa Gaarden skal jeg til endhver tid yde dem omhyggelig Pleje og Opvartning.

Dersom den nedenfor Pantsætter Ejendom, kommer i andres besiddelse i min eller min Hustrus, som Enke efter mig, skal det hvis de forlanger det sum vederlag derfor 100 Kr:

Aarlig med det halve til Maj og November, dette vederlags sum er i saa fald ogsaa fordret hvis de flytter bort fra Gaarden.

5.

De skulde have frit gang til at hente Vand ved Gaardens Brønd og hvor jeg ellers henter det, samt fri Færsel i Gaarden og paa Ejendommen.

6.

Samtlige af de betingede Præstationer til min Moder leveres. -

Desuden min Stedfader aarlig leveres skal han saalænge han paabliker ved Gaarden, har ret til Bolig og Brændehus, samt hæve den hele Aftægt, dog skal han selv betale Lægeløn og Medicin samt uden vederlag fra Aftægten betale Aarlig 120. Kr.; der erlægges med 50. Kr: hver 1. Maj og 1. November til mig eller Efterfølgeren.

Dersom han flytter bort fra Gaarden bortfalder hele Aftægten for bestandig og jeg betaler ham en sum 120. Kr: Aarlig at erlægge med 50. Kr: 1. Maj 1. November, hvilken er den sum under 4. Post. er imellem ham og min Moder, under 28. Marts 1870 oprettet Ægteskabskontrakten er betinget af ham.

7.

Naar min Moder afgaar ved Døden og har Bopæl ved Gaarden, skal jeg bekoste hende en anstændig og værdig Begravelse efter Egnens skik og brug, men til vederlag herfor at beholde hendes Efterladenskaber med undtagelsen af fast Ejendom, Penge, Papire.-

Er Gaarden kommet i anden Besiddelse ind min Hustru som Enke efter mig, bekoster Besideren uden vederlag.

Min Stedfaders Begravelse er mig uvedkommen.

8.

Dersom der maatte opstaa Tvist om hvorvidt jeg forsvarlig opfylder mine Forpligtelser efter denne Kontrakt, afgivelse af 2. udviklige Mænd, hvor vi hver udvælger en hvær, kunde disse ikke blive enig vælges en Opmand og den stæmme han tiltræder, skal være den gældende, Værger nogen sig ved at vælge Voldgifts Mænd, eller Voldgiftsmændene ikke endnu bliver enig om at vælge Opmand, udvælges begge Voldgiftsmændene ved Retten. Om rettingene, udredes af den af parterne hvem Kjendelsen gaar imod. I Sygemaalstilfælde underkaster jeg mig Retsforfølgningen af 25-1-1828.

9.

Med hensyn til det Stemplede Papire underkaster anslaaes de ved denne Kontrakt Præsteres til en Aarlig værdi 580. Kr: er efter 5 Aar 2900 Kr: Boligens Inretning 400 Kr: Begravelsen 50. Kr: ialt 3350 Kr:

10.

Med hensyn til Sikkerheden bestemmes, at jeg herved giver Panteret for Opholdelsen af mine forpligtelser herefter, udsætter 18,000 Kr: der med det ønskes optagets som Laan i Kreditforeningen eller Bankrenter i min Ejendom i Klintrup Mtr: Nr: 3a. 7a. 11a. med Hartkorn 4. Tdr: 5. Sk: 3. Fk: 3/4. Alb: Gl. Skat 30 Øre. samt min Ejendom Mtr: Nr: 7c. med Hartkorn 1/4 Album uden Gl: Skat, samt Konge og Kirketien- de derfor.

Vi Ane Marie Pedersen og Jens Nielsen modtager herved denne Kontrakt. - Som en del af Vederlaget for de betingede Præstationer overdrager vi hermed til fornævnte Peder Hovgaard Rasmussen al den os tilhørende Besætning. Værdi 5000 Kr: og udvendig Inventarium.

Skrevet i Hammel den 19 April 1880
Peder Hovgaard Rasmussen Kurarto Chr: Dein
Ane Marie Pedersen Jens Nielsen
Til Viterlighed A. Møller

læst paa Frisenborg Faverskov Birketing
den 4. Maj 1880 med Skyld og Pantebrev
Tinglæst Gjæld 2400 Kr: og 12,500 Kr:
Malling.
E.T.H. 88

Oustrupgård

af: Jørgen P. Jørgensen

For retten mødte den 7. maj 1827 de sidst udtagne synsmænd sognefogederne Jens Madsen af Herskind og Jakob Poulsen af Sjelle begge Wedelslund gods til syns og taxationsforretning på Knud Rasmussens gård i Oustrup, Søbygård gods, som landbrugskyndige.

Gården skulle overdrages til en ny fæster Niels Jensen (Pind), og i det følgende kan man læse, hvordan fæstebrevet blev udformet.

Den 1.5.1852 bliver der lavet købekontrakt med Frijsenborg til gårdmand Niels Jensen Oustrup matrikel 2, hartkorn 8 tdr. 5 skæpper og der bliver udsted en panteobligation på 3000 Rbd.

Den 18. februar 1858 gives der samtykke til, at Matr. Nr. 2b og Matr. Nr. 2C udgår af obligationen og Niels Jensens enke for fremtiden forrenter Nr. 2a. Gården blev delt i 3 parceller til de 3 Oustrupgårde vi kender i dag: Oustruplund, Oustrupgård og Oustrupøstergård.

No. 5 Fire og Halvtredsindstyve Rigsbankskillings Sølv.
Betales med 1/2 Del Meere

Anden klasse for Sum
fra 400 Rbd. til 500 Rbd.

Sølv incl. 1827

Falkenskiold

Schifter

Christian Juell Wind Frijs, Greve til Greveskabet Frijsenborg
med underliggende Gaarde og Godser, Kongelig Majestæts
Kammerjunker,

gør vitterligt, at jeg herved bortpagter til Niels Jensen i Oustrup den Gaard sammesteds som Knud Rasmussen forhen har haft i Fæste, men nu afskrevet. Hvilken Gaard af Hartkorn 6 Tdr. 3 Skp. Litra 2 a - som fornævnte - bemeldte Niels Jensen for Livstid maa beholde ipagt paa Vilkaar:

1. At han klarer alle Skatter og Paabud nu og i Tiden iberegnet Brandkontingent mod i Tilfælde af Ildsvaade at nyde Brandhjælpen til Opbyggelse som han da selv under Opsigt bekoster.
2. At han betaler Landgilde til Mortensdag 1827 og fremdeles aarlig 24 - skriver fire og Tyve Rbd. Sølv, 1 Lam, 1 Gaas, 2 Høns, 20 Æg.
3. Han forretter aarlig 2 Kjørselsrejser hver paa 4 á 5 Mil.
4. Gaardens Tilliggende behandles forsvarligen.
5. Ligesaa Bygning og Besætning efter Anordningerne og en hæftet Overleveringsforretning.
6. Fæsteren erholder ingen Græsningsret i Skoven, lige saa lidt som hans Formand.
7. Forretter i fornødent Tilfælde Arbejde til Brandliste og Udflytterne efter Anordningerne.
8. Efterkommer Lov og Lovordninger samt Aftægtscontract alt under Fæsteforpligtelse. Infæstningen er betalt med 250 Sk. Sølv.

Frijsenborg den 30 April 1827.

Chr. Juell Wind Frijs.

At dette Fæstebrev efter Confrence med Fratrædende intet ubestemt eller forøget Krav indeholder, bevidnes.

Dyrhuset, den 30te April 1827.

Gebyhr Fire og Tyve Skilling
Sølv eller tegner 24 Sk.

Stilling
Birkedommer

Læst ved Frijsenborg Grevskabs Birketingsret den 1ste May 1827, og i Skjøde og Panteprotokollen indført Folio 158 attesteres.

Stilling

Gebyhr Sølv 64 Sk. til Justitsfundt 13 Sk. er Sølv Fire Mark tretten Skilling eller ialt 5 Mark og 7 Sk.

Stilling

No.2

Sidst noterede Hartkorn angaves exaqt 8 Tdr. 5 Skp. og Gammelsskat 44 Rbd. 33 Sk Sølv aarlig.

Tobgegaard, Novbr. 1844.

J.M. Lund

O. Godsforvalter.

Søren Stilling i Dyrhuset, Landvæsens- og Forligelses Kommissair. samt Birkedommer og Skriver i Grevskabet Frijsenborg og Fauerskov Birker -

Gjør Vitterligt: at Aar 1827. Tirsdagen den 8de May

For Retten mødte de den 24de April sidst udmeldte Synsmænd Sognefogederne Jens Madsen af Herskend og Jakob Poulsen af Sjelle, begge af Wedelslunds Gods, som fremlagde deres udfyldte Syns og Taxationsforretning over Knud Rasmussens Gaard i Oustrup til Nye Fæster, som de tilbød endelig at bekræfte. Denne Synsforretning lyder saaledes:

Syns- Taxations og Afleveringsforretning over Knud Rasmussens Gaard i Oustrup til sammes Nye Fæster Niels Jensen.

Anno 1827 den 7de May mødte i følge Udmeldelse fra Grevskabet Frijsenborg Birketing af 24de April vi underskrevne 2 Mænd af Herskend og Sjelle, begge paa Wedelslunds Gods, udi Knud Rasmussens Gaard i Oustrup paa Søbygaards Gods, for at forrette en lovlig Syns- Taxationsforretning over denne Gaards Bygninger, tilligemed Besætning og Inventarium, som til Aarlingsdrift behøves til denne Gaard

der staaer for Hartkorn 6 Tdr. og 4 Skp., og tillige at overlevere Gaarden til den nye Fæster Niels Jensen, som ved Forretningen var tilstede.

Vi synede først Gaardens Bygninger og befandt saaledes:

1. Stuehuset Øster i Gaarden bestaar af 16 Fag, indrettet saaledes: For den Nordre Ende er der 5 Fag til Kostald, 4 Fag til Bryggers og Indgang med 2 Fag lavt, en Ovn og Skorsten, 3 Fag til Køkken og et Kammer med Loft, 3 Fag Vinduer, 3 Fag til Stue med Loft 3 Fag Vinduer og 1 Skorsten, 1 Fag til Kammer med Loft 1 Fag Vinduer i skikkelig Stand dog mangler 31 Allen á 1 Sk. 5 rbd. 1 Sk
2. 16 Fag Sønder i Gaarden indrettet saaledes: Fra den østre Ende er der 4 Fag til Stue med Loft fint gulv 4 Fag Vinduer 2 Fag til Kammer med Loft 2 Fag Vinduer og en Skorsten 3 Fag til Rulstue og Husehus med Loft, 3 Fag til Tørvehus og Svinesti og 4 Fag til Vognport i god Stand uden Mangler.
3. 12 Fag vesten i Gaarden, indrettet til Heste og Kostald. Hakkelskue, Muldkammer og Kiøreport i skikkelig Stand dog mangler 18 allen á 1 Sk. 3 Rbd.
4. 20 Fag norden i Gaarden, indrettet til Korngulve og Tærskeloe og Faarestie, i skikkelig Stand, dog mangler 6 allen á 1 Sk. 1 Rbd.
Arbejds løn for det heele 2 Rbd.
Summa Bygnings Brøstfæld 11 Rbd. 1 Sk. Sølv
5. Hvorefter den nye Fæster Niels Jensen blev overleveret følgende, som af Synsmændene saaledes blev vurderet:

1 brun Hest 4 Aar	25 Rbd.
1 brun Hest 9 Aar	20 "
1 sort Hest 7 Aar	22 "
1 dito 7 Aar	18 "
1 rød dito 8 Aar	16 "
1 dito 16 Aar	8 "
1 beslagen Rejsevogn med Behør	25 "

1 dito med dito	16 "
2 Jernploug med Behør	8 "
1 Jern og 2 Træharver	5 "
Summa Besætning	163 Rbd. Sølv

Saaledes skiønnede vi at denne Besætning og Inventarium var i forsvarlig Stand til denne Gaards Drift.

6. Til Sædekorn behøves 9 Tdr. Rug, 9 Tdr. Byg, 16 Tdr. Havre.
7. Rugsæden er forsvarlig indlagt i Jorden, og det øvrige Sæde- og Fødekorn findes ved Gaarden til Indmalingstid. At denne Syns- Taxationsforretning er gjort efter vor Samvittighed og bedste Overbevisning, det skal vi til næste Ting bekræfte med vor Eed.
Oustrup den 7de May 1827.
Jens Madsen Jakob Poulsen

At jeg ei haver noget imod denne Synsforretning eller dens Afhiemling at erindre, men med samme er fornøjet tilstaaer
Niels Jensen.

Irettelagt den 8de May 1827

S. Stilling.

Retten paaraabte, om nogen var tilstæde som havde noget imod Synsforretningens Afhiemling at erindre? Men ingen meldte sig. Skrifthjemlede Tilsynsmændene deres afholdte Forretning med Eed paa Lovens Maade af den at være forrettet efter deres Samvittighed og Bedste Overbevisning, hvorefter Synsmændene bleve Dimitterede. Forvalter Saaby begjærede det passerende afsluttet, og sig det beskrevne meddelt, som Retten bevilgede. S. Stilling.

Det saaledes for Retten er passeret, vidner Justitsprotokollen og under mit Navn og Segl bekræftes.

Dyrhuset, den 10de May 1827.

Gebyhr Sølv 4 M 8 Sk til Justits fundt 15 Sk

Pagina 1 Sk ialt Sølv Fem Mark otte Skilling eller Sedler og tegner 1 Rbd. 3 Sk. Stilling.

10-5-53

No 4

Bentzen 1852 Malling

Skjøde

Kjøbecontract af 1ste Mai d.A.

til Gaardmand, Niels Jensen, den Gaard i Oustrup Røgen
Sogn Gjern Herred, Skanderborg AmtMatrikul No. 2 Hartkorn Jordskyld 8 Tønder 5 Skæpper
Gammelskat 44 Rigsbankdaler 33 SkillingFæstebrev af 30te April 1827 tinglæst 1ste Mai s.A. besiddet
af bemeldte Niels Jensen.Kjøbesum 4500 Rbd. skriver 4 Tusinde og fem Hundrede
Rigsbankdaler

Frijsenborg 15. December 1852 C. Juel Wind Frijs

Der er fra Justitsministeriets Side ikke noget til Hinder for at
dette Skjøde thinglæses.

Justitsministeriet d. 9de Octbr. 1853.

A.M. Scheel /Skibsted

I Henhold til Indenrigsministeriets Skrivelse af 19. Juni 1852,
hvorefter den bemeldte Eiendom, hvis Tilliggende findes an-
tydet paa den paahæftede Kopi af Matrikulskortet, har Hart-
korn 8 Td. 5 Skp. "fk" "Album", Gammelskat 44 Rbd. 33 Sk.,
haves intet imod dette Skjødes Tinglæsning at erindre.

Skanderborg Amtstuer 30. April 1853.

?

Af det Solgte resterer Intet hertil.-

Skanderborg Amtstue 30. April 1853.

Jensen fgmt.

Til vedkommende Fattigkasse er betalt 2 Sk.

Røgen Præstegaard 4de Mai 1853

R. Holm

Læst i Frijsenborg Faurskov Birketingsret den 10 Mai 1853 og
derefter indført i Skjøde og Panteprotokollen no. 4 Fol. 118.
Kjøbecontract paa befalet stemplet Papir retssikret vedhæftet.

S. Malling

Geb. §§ 64 73 ifr. Lov 4/7-50

4 2 13

Skouskat

1 pr Mille

1/2 Pr. cent

8 3 12

Læsning

2 13

13 6 s

er tretten Rigsbankdaler tre Mark og seks Skilling.

S. Malling

Malling

Gebyr	1	2	
Underskr.	1	10	
	<u>1</u>	<u>3</u>	Sk.

Gebyr efter §§ 66 J 3

	2	4	15
Fondet		3	6 1/5
	3	2	5 1/5
Læsning			15
	3	2	4 1/5

Malling

94.
no-55.
X
Forsy
nr 28.
1853.
17-4-66

2. Renskontroll
no. 68.
1. januar 1854
1. januar 1853
Helsingør
Alken

11. Forste Stads
for Sum af over 2000 til Rdt over
2100 Rdt.
20 Nigebankbeler 64 Skilling.
Mening

Pantebestigtion.
for 3000 Rdb.

Understevne *Nils Jensen* gaard
i *Overste* tilfaar og herved vitterliggjør: at være stolid til Besidderen
af Grevskabet Frysensborg, som en med dette Grevskab for-
bunden Fideicommisskapital, den Sum 3000 Rdb. skriver *for Nilsen*
de Nigebankbeler *for Alken*
Dette Kapital kan fra Creditors Side først efter Forløbet af 30 Aar,
regnet fra *11. Juni 1811*, men af mig naarfømbest opsiges til Udbetaling i en
11te Juni eller 11te December Termin med et halvt Aars forgaende Marsel, og
forpligter jeg da mig og mine Arvinger, naar saadan Opsigelse er foregaaet, Steds-
løs at tilbagebetale fornævnte Kapital til nuværende eller efterkommende Besiddere af
Grevskabet Frysensborg, eller hvem Anden, som med lovlig Adkomst har denne Oblig-
ation haande.

Af denne Kapital forbinde jeg mig herved til i 18 Aar, regnet fra
11. December 1811, at svare i aarlige Renter 2 pCt., men fra *11. Juni*
1868 og saalænge samme bliver indfæaaende i nedennævnte Eiendom, svares
deraf lovlige Renter 4 pCt., som erlægges til Rentsbesidderen eller hans Besuldnings-
lige i hvert Aars 11te Juni og 11te December Termin, hver Gang med Halvdelen.

Til Sikkerhed for Kapitalens, Renters og mulige Udsøkningers Stedsloste
Betalning til Forfaldenden, paasætter jeg herved med *11te Juni 1811* overdragne *11te Juni* gaard
deliggende i *Overste* *Nilsen* Egen *11te Juni* herred
Amt, med sammed paasættelse, Udsøkninger og underliggende Eiend-
om, der i det nu tilfaldet er bebygget med Nr. 2 og ansat for Hartorn Jord-
stod 3 Tdr. 10 Sk. 10 Lb. Rdt., og *Andet i Gæld*
samt den mig ved Eidsforretning af *11. Mai 1817* som Gaard overleverede
Besætning af Heste, Vaguer, Rode og Garver, der er ansat til en Værdi af 163 Rdb.

Skulle Renterne ikke til rette Tid kunne erlægges, Pantet forringes eller paa-
brages Restancer af Skatter og Afgifter, og Kapitalen — uanset den betingede Uop-
sigelighed — uden anden eller videre Opsigelse skal forfalden til Udbetaling, og Gre-
ditor berettiget til at gjøre sin Pantret gjældende.

K1341
T313

Jørgen Peter Jørgensens soldatertid

Af: Jørgen P. Jørgensen

Min bedstefar Jørgen Peter Jørgensen var født i 1873 og i 1893 indkaldt som soldat i Odense som infanterist ved 16 Batalion.

I sin notesbog har han skrevet om en efteraars manøvre paa Sjælland for hundrede aar siden, man kan se hvordan han har lagt mærke til naturen og landskaber, og beskrevet det som en positiv oplevelse at være soldat, selv om det til tider var haardt og lønnen var lille og de skulle selv betale for forplejning.

En Manøvre paa Sjælland 1893

16 Battalion, hvortil jeg hører, blev indkaldt den 12 September i Odense. Saa var vi indkvarteret omkring i Byen til den 20 September, og i den Tid havde vi kuns Eksesits, ja de sidste Dage lidt Felttjeneste. Saa den 20 September stillede vi med helle vor Kramkiste paa Nakken paa Flakhaven i Odense, der var to Battalion, samlede 16. og 26. Battail, hver med sin Oberstløjtnant og Fane og Musikere i Spidsen. Musikken stemmede op.

Batt. Marts, og saa gik det, et to, et to, og vi marserede ud af Byen ad Nyborg til; men da vi saa var kommen en Fjerdvej ud paa Vejen, blev der blæst Holt, og vi skulde til at have Felttjeneste til Nyborg.

Første Kompagni blev Forspids, Andet Kompagni skulde dække højre Flanke, tredie Kompagni hvortil jeg hører venstre Flanke og endelig fjerde Kompagni som Bagtrop; det var nu 16 Bat. 26 B kom bagefter og var Reserve, og saa gik vi fremad snart over et Hegn snart over Pløjjord snart over Aaer; der var et Sted vi maatte vade i Vand oven Knæerne for at komme over men over kom vi og saa varede det ikke saa længe før det blev blæst samling og vi fik Hvil ved en By der

hed Langeskov; før vi kom dertil havde vi passeret flere Byer for ek Emp Marslev; jeg ved ikke hvad de hedder allesammen. Men alle Steder hvor vi kom frem var det dejlige Egne afvekslende Terejn, flade Marker med levende Hegn om hver Vang, gamle Kæmpehøje, yndig Kratskove, dejlige Haver fulde af Frugttrær og Kastanier.

Naa jeg maa vist til at fortsætte; den Times Hvil har nok Ende der bliver Blæst igen, og hver Mand paa sin Plads nu kommandere Ret fat Gevær, Gevær i Hvil, Bat. Marts. Musikken spiller og vi marserer videre ad Nyborg til under Sang og alskens Komers for alle var vi godt til Pas, endskjønt vi havde meget at bære paa, saa inden vi naaede neste Hvilleplads, var der flere der gik bag ud. Jeg havde en under Armen for jeg skal sige dig i Aar gaar det godt med mig, mine Støvler passer godt og jeg fejler ikke noget og er ved godt Humør, saa kan det sagtens gaa at være Soldat; naa jeg maa videre; vi passerede atter et Par Mil forbi flere kønne Byer og Gaarde endelig blev der blæst Holt og vi satte Geværne sammen og lagde os ned i Græsset paa en stor Græsvang ved Siden af Vejen, der kunde vi se Kirkernes Spirer i Nyborg.

Saa laa vi der i en 1/2 Times Tid, saa blev der traadt an igen og vi fik vores Indkvartering billetter; jeg og 11 andre Menige og en Korporal og en Underkorporal hos en Gaardejer Niels Rasmussen Ravnskjer i Verninge. Saa skulde vi jo nu til at se om vi kunde finde Kvarteret, saa sjokkede vi af paa en Vej som gik (til højre) fra Landevejen, og vi begyndte at spørge de Vejfarende efter hvor vi skulde hen; men vi havde kun lidt Haab der var langt endnu, endelig saa vi da en gammel forfalden Gaard med fire pjaltere Længer, der var det vi skulde være, nu havde vi gaaet over en halv Time siden vi skiltes fra Battalionen og saa havde vi inda en god 1/2 Mil til Nyborg og der hvor vi skiltes fra havde vi kuns en halvanden Fjerdenevej, men vi var jo gaaet uden om Byen fra en Landevej til en anden som gik lige der forbi hvor vi var Indkvarteret, saa vi

havde det godt næste Morgen; for saa skulde vi stille paa landevejen lige ved Siden af Kl 7 1/4.

Naa vi gik altsaa ind i Gaarden, og fik saa anvist et Sted i en Vognport hvor vi kunde ligge vort Tøj og faa os vasket, for vi var jo dygtigt støvet, og da det saa var besørget, begyndte vi at tænke paa, at faa noget at spise, men der var ingen der sagde til os om at komme ind, men endelig gik vi ind og satte os ved Bordet, saa langt om længe kom der et par Fade Risgrød ind til os, og Øl at dippe i; men det værste var grøden var ikke kogt, saa den spiste vi ikke mange af, saa til Æftermad fik stegt Sild og Kartoffler, men vi var ikke rigtig med paa det heller, vi kunde straks se det var ingen godt Kvarter, vi havde faaet. Saa gik vi jo og saa paa Sagerne til det blev Aften, saa skulde vi jo til at se after Nattelejet, vi blev saa vidst ud i Laden i noget halm, saa lagde vi os til at sove tildækket saa godt det lod sig gøre, men vi vaagnede allerede Kl 2, og frøs saa Tænderne klabrede i Munden paa os, og vi kom ikke mere til at sove den Nat, saa vi var ikke godt tilfreds med vort første Indkvartering; om Morgenens fik vi dem til at koge os Kaffe, vi tængte ikke det havde kostet noget, for vi havde ikke faaet om Aftenen, men stop lidt det kostede 10 Øre.

Naa Klokken er 7 1/4, vi maa afsted, nu varede det jo lidt før Kompagniet blev samlet for vi kom i god Tid, men endelig marserede vi adsted ad Nyborg til, og efter en 1/2 Times Martch marserede vi ind i Nyborg og ned til Færgen hvor vi saa stod opstillet et Kvarters Tid, før vi kom afsted; men endelig var vi færdig og der blev blæst Fremad og nu stod det ud i Store Bælt ud forbi Knudshoved i yndig Efteraarsvejr stille klar Solskin, saa man ret kunde iagttage Landet langs med Bæltet, vi svingede og sejlede ud i det dybe Vand; men da vi kom forbi Knudshoved begyndte det at blæse, og Strømmen blev stærker, saa Skibet begyndte at vippe slemt; men jeg var nu ikke saa bange, jed stod helle Tiden og saa ud over Rællingen, jeg kunde se Korsør ovre paa Sjælland kunde se

Nyborg paa Fyn, jeg kunde se Sprogøen lille Ø ude midt i St Bælt med et Fyrtaarn og enkelte Huse med lidt smaa Buske ved, ellers var Øen bar med jævn stigning mod Syd, hvor den var en 20 Fod over Havets Overflade; nu gik bølgerne højt, Skibet vippede slemt, saa der var flere der fik Søsyge og kastede op, men nu sejler vi ogsaa mod Land ind i Korsør Havn, og Stormen og Strømmen lagde sig saa det var et prægtig Solskinsvejr, da vi steg i Land.

Saa holdt vi Hvil et Kvarters Tid, saa var Toget færdig og vi kørte ad Slagelse til gennem smukke Egne og smilende Landsbyer, Toget fløjter, vi er i Slagelse et kort Ophold, saa kører vi nu videre syd paa efter Næstved igennem dejlig Egne og skiftende Terrejner gennem Dale og Enge Fyrreskove og gamle Kæmpehøje igennem en Lyngstykker og nu igen gode Jorder, og vi er ved Næstved som passeret efter et kort Holt; vi skal nemlig til Lundby St, det var altsammen godt Jord med megen Plantevægst og Trær og Buske, naa Toget

holder, vi har nok kørt de to Mil fra Næstved og er nu ved Lundby St, vi kommer af og spekulerede paa hvor lang vi skulde marsere til vi kom til Kvarteret saa fik vi Kvarterbilletterne og saa skulde vi lige 26 Mand og 2 Underkorporaler hos Købmand Andersen ved Lundby St Saa blev vi glade, især da Manden kom og tog imod os og vidste os hvor vi skulde være, vi ligger i et nyt Pakhus lige ved Stationen, der er kun Landevejen imellem og kroen ved Siden af os, og vi blev budt ind at spise til Middag Kl 3 vi kom der Kl 2, og saa fik vi alt

det vi kunde spise og det og saa Kaffe Kl 7, vi havde ikke Tid for vi var nemlig til Gevær Eftersyn; saa Søndag Morgen fik vi Kaffe og alt det og Smør og Brød vi vilde spise og siden har vi faaet Kaffe og Smør og Brød om Morgen og Middagsmad og Te om Aftenen med Smør og Brød til; se det er noget vi er med paa, og saa er det det yndigste Sted jeg har været. Landsbyen ligger i en Dal, og saa er der høje Banker op til den nordlige Side, jeg var oppe paa den højeste, derfra kunde jeg se Gaasetaarnet paa Vordingborg Slot mod Syd, der er kuns 2 Mile der til, imod Sydvest kunde man se Bæltet, ja helt over til Laaland vi kunde se, Skovene derovre mod Nord kunde vi se, Næstved mod Øst kunde vi ikke se noget for en Skov der tilhører Lundbygaard, ellers kunde vi set Præstø der er kuns 1/2 Mil dertil ja det er rigtignok et storartet Sted, men nu var det ogsaa klart stille Solskinsvejr. I Dag havde vi Batleonsfelttjeneste vi var en halv Mils Mrt ad Præstø til, vi kom ud Kl 8 og hjem Kl 1 1/2. Vi var ude ved en By som hed Baarse, det var varmt men det var en let Tur og nu er vi fri i Eftermiddag. Saa omTorsdag rejste vi fra Lundby, hvor vi havde haft det saa godt, saa havde vi Felttjeneste om Dagen og blev saa indkvarteret paa en stor Gaard, som hed Beltringegaard en Mils Mrt fra Præstø, der var vi saa den Nat, saa Fredag Morgen drog vi afsted igen og blev indkvarteret i by som hed Todsvær hos en Gaardejer Hans Fr. Jensen og Lørdag Nat og Søndag og Nat paa en gaard som hed Rosendal en halv Mil fra Fakse hos en Grev Holger Vindenfelt, saa laa vi i en By som Karise jeg og fire andre menige hos en Bolsm N. Truelsen, til den Tid var det godt vejr, men saa den 1 Okt stillede vi Kl 2 vi skulde nemlig til Natmanøvne, men helle den Eftermiddag og Natten var det Ruskvejr, saa det var en kold en, saa kom vi i Kvarter Kl 11 Onsdag Formiddag hos en gaardejer og Sognefoged Peder Jensen Svanbjerg, saa nu har vi jo fri hele Eftermiddagen.

Herfra har vi en halv Mil Mrt til Kjøge, som vi passerede to Gange, saa var vi der om Natten og stillede om Morgen Kl

5 saa havde vi Flettjeneste til Kl. 3 om Eftermiddagen, saa marserede vi et langt Stykke Vej, endelig saa vi Forrerer, saa vidste vi Besked nu skulde vi havde vore Indkvarteringsbilletter, saa blev vi ogsaa indkvarteret 12 Mand hos en Gaardm Hans Jensen, han havde 14 Td Land og et Par Heste og 3 Køer, der havde vi et godt Kvarter der i Greve som var Byens Navn; naa der havde vi kuns 3 Mil til Kjøbenhavn og et Par Mil til Roskilde, der skulde vi jo til i Morgen, nu skulde vi jo pudse til Kongerevuen, men der var ingen der havde Lyst til det, og da vi fik geværet gjort rent saa var det ogsaa Aften; saa stillede vi om Morgen Kl 5 1/2 igen og kom straks, da vi havde marseret Lidt, sammen med de andre Kompagnier og fik Hvil helle Batlionen Ved en By som hed Vridløse østen for os en halv Mils Vej borte saa vi Vridløselille Togthus eller Forbedringshus, naa der er ikke Tid til videre Betragtninger den Times Hvil har nok Ende kuns dette skal tilføjes at det er et dejlig flad Tærej, naar vi marserede igen hele Tiden har vi marseret mod Nord nu slaar vi ind paa en Vej som gaar mod Vest, og nu begynder Kanonskuddene at forkynde os at vi er i Nærheden af Fjender og nu kommer vi ud i spredt Orden ud i Pløjjord Rug og alt det Skidt, der var til, nu gik det lystig en Tid med Skydningen fra begge Sider; men vi blev ved frem ad og endelig var det kuns et 1000 Meter fra os, saa blev der blæst fremad og Bajonetterne paa og nu gik det lystigt Fjenderne lige saa stærkt de kunde løbe op over en Bakke og os bagefter saa stærk vi kunde raabende Hura af vore Lungers beste Kræfter, og Kanonerne dundrede det bedste de kunde.

Men saa blev der blæst det hele samling lige som det var paa det højeste, og nu skulde vi til at have Revye for kronprindsen ved en By som hed Vindige, der marserede vi forbi Kronprinsen, en rusisk, en svensk og en fransk Oficer og Genneral Benson og flere og saa en forfærdelig Menneskemængde saa fik vi Hvil en 1/2 Times Tid saa marserede vi af igen ind igennem Roskilde og en 1/2 Mil nordvest for den, der blev vi indkvarteret i en By som hed Svorslev-----